

The main differences between inheritance by right of representation and inheritance transmission in legal inheritance relations

Kamola SOLIYEVA¹

Tashkent State University of Law

ARTICLE INFO

Article history:

Received September 2024

Received in revised form

15 October 2024

Accepted 25 October 2024

Available online

25 December 2024

Keywords:

inheritance transmission,

inheritance by right of

representation,

testator,

heir,

will.

ABSTRACT

The issue of the difference between inheritance by right of representation and inheritance by transmission remains one of the most pressing topics today. Currently, as the scope of inheritable objects continues to expand, matters of inheritance law are becoming increasingly important. The desire to give or donate one's property is natural for any person, which is why inheritance issues have practical significance. It is possible to determine to whom a person intends to bequeath their property through a will. The testator decides this independently, without any pressure, of their own free will and volition. In the absence of a will, the property is inherited according to the law. Inheritance rights primarily guarantee personal disposal of material assets in the event of a person's death. The article examines certain legal issues that ensure the transfer of the right to accept inheritance from "unsuccessful" heirs to other persons, namely the legal successors of the heirs. Conclusions have been drawn regarding the distinction between inheritance by right of representation and inheritance transmission.

2181-1415/© 2024 in Science LLC.

DOI: <https://doi.org/10.47689/2181-1415-vol5-iss11/S-pp361-368>

This is an open access article under the Attribution 4.0 International (CC BY 4.0) license (<https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/deed.ru>)

¹ PhD student, Tashkent State University of Law.

Мeros huquqiy munosabatlarda taqdim etish huquqi bo'yicha meros olish va meros transmissiyasining asosiy farqlari

---

Kalit so'zlar:

meros transmissiyasi, taqdim etish huquqi bo'yicha vorislik, meros qoldiruvchi, merosxo'r, vasiyatnoma.

ANNOTATSIYA

Meros transmissiyasi va taqdim etish huquqi bo'yicha vorislik o'rtasidagi farq masalasi bugungi kunda ham dolzarb muammolardan biri bo'lib kelmoqda. Hozirgi vaqtda meros obyektlar doirasi ancha kengayib borishi bilan meros huquqi masalalari tobora muhim ahamiyat kasb etmoqda. O'z mulkini berish yoki sovg'a qilish har qanday insonning tabiiy istagidir, shu sababli meros masalalari amaliy xususiyatga ega. Shaxs o'z mol-mulkini kimga vasiyat qilmoqchi ekanligini vasiyatnoma tuzish orqali aniqlash mumkin. Meros qoldiruvchi buni mustaqil ravishda, hech kimning tazyiqsiz, o'z xohishi va ixtiyori bilan hal qiladi. Vasiyatnoma mavjud bo'lmagan taqdirda mol-mulk qonun bo'yicha meros qilib olinadi. Meros huquqi eng avvalo, inson vafot etgan taqdirda o'z moddiy boyliklarini shaxsan tasarruf etish kafolatini beradi. Maqolada merosni qabul qilish huquqining "muvaffaqiyatsiz" merosxo'rlardan boshqa shaxslarga, ya'ni merosxo'rlarning huquqiy vorislariga o'tishini kafolatlovchi ayrim yuridik masalalar ko'rib chiqilgan. Taqdim etish huquqi bo'yicha vorislikdan meros transmissiyasini farqlash to'g'risida xulosalar chiqarilgan.

Основные различия между наследованием по праву представления и наследственной трансмиссией в наследственных правоотношениях

Ключевые слова:

наследственная трансмиссия, наследование по праву представления, наследодатель, наследник, завещание.

АННОТАЦИЯ

Вопрос о различиях между наследственной трансмиссией и наследованием по праву представления остается актуальной проблемой современного наследственного права. Сегодня, с учетом значительного расширения круга наследуемых объектов, вопросы, связанные с наследованием, приобретают все большую практическую значимость.

Передача или дарение имущества – естественное желание каждого человека, поэтому регулирование наследственных отношений имеет важное прикладное значение. Завещание предоставляет возможность самостоятельно определить, кому будет передано имущество, исходя из воли наследодателя, без какого-либо внешнего давления. В случае отсутствия завещания наследование осуществляется по закону.

Наследственное право, прежде всего, гарантирует возможность распоряжения материальными ценностями человека на случай его смерти. В статье приведены выводы, уточняющие разграничение наследственной трансмиссии и наследования по праву представления, что способствует более четкому пониманию этих ключевых институтов наследственного права.

Bugungi kunda meros transmissiyasi va taqdim etish huquqi asosida meros olish qandaydir mol-mulklarni qo'lga kiritishning juda kamdan-kam uchraydigan usullari hisoblanadi. Ko'pincha bu tushunchalar meros ishlarida kam qo'llanilishi sababli chalkashtirib yuboriladi. Biroq ko'rib chiqilayotgan tushunchalar o'rtasida jiddiy farqlar mavjud bo'lib, ularni batafsil o'rganish lozim. Bu meros oluvchining vafoti natijasida merosning boshqa shaxsga o'tish imkoniyati masalasini yaxshiroq tushunish uchun zarurdir.

O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasida kafolatlangan meros huquqi nafaqat inson va fuqaroning huquqiy maqomining rasmiy qismi, balki jismoniy shaxsning haqiqiy huquqi hisoblanadi, chunki u xususiy mulk bilan bevosita bog'liqdir.

Har bir inson o'zi hayoti davomida to'plagan barcha mol-mulkini vafot etgan taqdirda o'z yaqinlari va qarindoshlariga qoldirishi yoki sovg'a qilishi muhim ahamiyatga ega. O'z mulkini taqsimlash, bo'lish va shu orqali o'zining so'nggi xohish-irodasini ifodalash imkoniyati qadimgi zamonlardan beri mavjud bo'lib kelgan. Zamonaviy fuqarolik-huquqiy munosabatlar, xususan, meros masalalari taqdim etish huquqi asosidagi vorislik va meros transmissiyasi tartibidagi vorislik bilan namoyon bo'ladi.

O'zbekiston Respublikasi Fuqarolik kodeksida meros huquqida huquqiy munosabatlarning har xil turlari bilan tavsiflangan ikkita mustaqil tushuncha mavjud:

- taqdim etish huquqi;
- meros transmissiyasi.

Taqdim etish huquqi bo'yicha vorislik sohasidagi fuqarolik huquqiy munosabatlarining obyektlari quyidagilar hisoblanadi:

- meros ochilgan paytda meros qoldiruvchiga tegishli bo'lgan ashyolar;
- vafot etgan shaxsning shaxsiga taalluqli bo'lmagan mulkiy huquqlar.

"Meros yoki meros Mulki" tushunchasi meros bo'yicha o'tadigan huquq va majburiyatlar majmuasi, shuningdek meros tariqasida o'tadigan mol-mulknini anglatadi. Unga meros ochilgan paytda marhumga tegishli bo'lgan barcha narsalar va boshqa mol-mulk, mulkiy huquqlar va majburiyatlar kiradi. Shaxsiy nomulkiy huquqlar va turli nomoddiy boyliklar, shuningdek aliment to'lovlari, fuqaroning sog'lig'iga yetkazilgan zararni qoplash va boshqa shunga o'xshash holatlar meros tarkibiga kiritilmaydi.

Ko'rsatilgan ta'riflarning asosiy xususiyatlarini tahlil qilib, biz O'zbekiston Respublikasi Fuqarolik Kodeksining 1140-moddasiga muvofiq taqdim etish huquqi bo'yicha meros qoldirish – bu meros qoldiruvchining vafot etgan merosxo'ring to'g'ridan-to'g'ri avlodlari vorislikka chaqiriladigan huquqiy munosabat ekanligini aniqladik. Ushbu huquqni faqat meros qoldiruvchi vafot etgan kunda uning bevosita avlodi (o'g'li yoki qizi) hayotda bo'lmagan taqdirdagina amalga oshirish mumkin. Bu esa meros ochilgan paytda meros qoldiruvchi va uning nabiralari o'rtasida haqiqatan ham bog'lovchi bo'g'in yo'qligini anglatadi. Shu bilan birga, agar meros qoldiruvchi vafot etgan kunda ushbu shart mavjud bo'lmasa, ya'ni uning farzandlari tirik bo'lsa, ular noloyiq deb topilmagan va vasiyat qiluvchi tomonidan moddiy ne'matlardan mahrum etilmagan bo'lsa, taqdim etish huquqi qo'llanilmaydi.

Taqdim etish huquqidan farqli o'laroq, meros transmissiyasi shunday huquqiy munosabatki, unda meros ochilganidan so'ng merosga chaqirilgan merosxo'r merosga tegishli tarzda kirishga ulgurmay vafot etadi. Bunday holatlarda birinchi vafot etgan merosxo'rning merosxo'rlari vorislikka chaqiriladi. Shu bilan birga, agar vafot etgan merosxo'r o'zining barcha mol-mulkini vasiyat qilgan bo'lsa, vasiyatnoma bo'yicha merosxo'rlar vorislikka chaqiriladi.

Maqola huquqning umumiy nazariyasi va fuqarolik-huquqiy fan qoidalariga, huquqshunos olimlarning ilmiy ishlariga asoslanadi. Xususan, huquqshunos olim O.S. Ioffe davlat tomonidan egasiz qolgan meros mulkining meros qilib olinishi vorislikning mustaqil asosi hisoblanadi, deb hisoblagan [1]. V.K. Dronnikov esa majburiy ulush huquqini amalga oshirish tartibidagi merosni alohida ajratib ko'rsatgan [2]. Yuqorida nomlari zikr etilgan olimlarning asarlari tufayli meros transmissiya tushunchasi paydo bo'ldi. Ushbu ta'rifni ko'rib chiqar ekanmiz, huquqshunoslarning bu mavzuga oid turli nuqtai nazarlarini belgilab o'tishni zarur deb hisoblaymiz. Masalan, taniqli rus huquqshunos olimi V.I. Sinayskiyning fikriga ko'ra, meros transmissiyaning mohiyati shundan iboratki, shaxsning merosni qabul qilish yoki rad etish huquqi uning merosxo'rlariga o'tadi [3]. Yana bir huquqshunos olim O.N. Sodiqovning fikrini ham keltirib o'tish joiz: "Zamonaviy qoidalarda meros transmissiyaga oid eng sezilarli farq shundaki, merosxo'rning ochilgan merosda huquqiy vorislik subyekti sifatida vafot etishi munosabati bilan yuzaga keladigan meros munosabatlarini, o'zi meros qoldiruvchi maqomida bo'lgan merosxo'rning o'z mol-mulkiga nisbatan vafot etishi munosabati bilan yuzaga kelgan boshqa meros munosabatlaridan yetarlicha aniq va ravshan ajratib ko'rsatilganidadir" [4].

Shunday qilib, ko'rsatilgan tushunchalarning muhim farqi meros qoldiruvchining vafoti paytida bevosita vorisning mavjudligi yoki yo'qligi hamda meros mulki keyinchalik o'tadigan shaxsdir. Bundan tashqari, merosga ega bo'lish uchun belgilangan muddat ham farqlovchi belgi hisoblanadi. Agar taqdim etish huquqi haqida gap ketsa, merosni qabul qilish muddatlariga nisbatan umumiy qoida – olti oy qo'llaniladi. Meros transmissiyasi qo'llanilganda esa, qonun voris vafot etgan sanadan boshlab va birinchi meros qoldiruvchining vafot etgan kundan boshlab olti oygacha bo'lgan muddatni belgilaydi. Agar bu davr 3 oydan kam bo'lsa, u tegishli ravishda shu vaqt oralig'iga uzaytiriladi.

Murojaat qilish muddati o'tkazib yuborilgan taqdirda, bunday o'tkazishning uzrli sabablari mavjud bo'lsa, u sud tartibida tiklanishi mumkin.

Muhimi shundaki, meros transmissiyasi holatida majburiy ulush huquqi qo'llanilmaydi. Meros transmissiyasi huquqini va vakillik huquqini amalga oshirishda merosni qabul qilish to'g'risidagi ariza bilan birinchi meros qoldiruvchining vafot etgan joyidagi notariusga murojaat qilish lozim. Meros qoldiruvchi va vafot etgan merosxo'rning vafot etgan joyi bir xil bo'lishidan qat'i nazar, ikkita alohida ariza bilan murojaat qilish zarur.

Taqdim etish huquqi bo'yicha meros olish qonunga ko'ra merosxo'rlarni vorislikka chaqirishning o'ziga xos tartibi hisoblanadi. Taqdim etish huquqi bo'yicha meros olish shartlari vasiyatnomada noloyiq deb topilgan va moddiy ne'matlardan mahrum etilgan merosxo'rlarga nisbatan qo'llanilmaydi. Ko'rsatilgan merosxo'rlarni vorislikka chaqirish faqat qonunda qat'iy belgilangan hollarda amalga oshiriladi. Ta'kidlash joizki, vasiyatnoma bo'yicha meros qoldirishda taqdim etish huquqi qonunchilikda nazarda tutilmagan. Taqdim etish huquqi qonun bo'yicha meros olish yo'li bilan tavsiflanadi.

Merosga vorislikka chaqirilgan merosxo'r meros ochilganidan so'ng qonun hujjatlarida belgilangan muddatda uni qabul qilishga ulgurmay vafot etgan taqdirda, merosni qabul qilish huquqi (meros transmissiyasi) o'tkazilishi mumkin. Meros qilib olishda bu huquq ham qonun bo'yicha, ham vasiyatnoma asosida o'tishi mumkin. Meros transmissiyasi tartibida merosni qabul qilish huquqi, moddiy boyliklarni qabul qilishga ulgurmagan merosxo'r (ikkinchi meros qoldiruvchi) vafotidan keyin ochilgan meros tarkibiga kirmasligi to'g'risidagi ko'rsatma bu merosxo'rga tegishli mustaqil huquqlar haqida gap borayotganini belgilaydi.

Taqdim etish huquqi bo'yicha merosxo'rlar jismoniy shaxslardir. Ularni vakillik huquqi bo'yicha merosga chaqirish potensial huquqiy vorislar va meros qoldiruvchining qarindoshlik darajasi bilan bevosita bog'liq bo'lgan navbatga asoslanadi.

Meros transmissiyasiga kelsak, bu holda merosni qabul qilish huquqini merosni qabul qilish huquqidan foydalanishga ulgurmagan vafot etgan merosxo'rdan uning merosxo'rlariga o'tkazish amalga oshiriladi. Ya'ni, birinchi meros qoldiruvchining vafotidan keyin yangi huquqning paydo bo'lishi emas, balki mavjud huquqning merosga o'tishi ro'y beradi.

Shuningdek, meros transmissiyasini taqdim etish huquqi bo'yicha meros olish bilan taqqoslamalik kerak. Taqdim etish huquqi bo'yicha meros olishda qonun bo'yicha vorislik huquqiga ega bo'lgan shaxs meros ochilishidan oldin vafot etgan bo'ladi.

Yuqoridagilardan ko'rinib turibdiki, taqdim etish huquqi bo'yicha vorislik – bu shunday o'ziga xos meros tartibiki, bunda meros qoldiruvchining vafotidan so'ng qonun bo'yicha merosxo'r bo'lgan muayyan shaxs meros ochilgan kunga qadar uning o'rnini egallaydi va meros ochilgan kunga kelib tirik bo'lganida olishi mumkin bo'lgan moddiy boyliklarning ma'lum bir qismiga egalik qilish huquqini qo'lga kiritadi. Meros transmissiyasi esa – vorislikka chaqirilgan, biroq meros ochilganidan so'ng uni belgilangan muddatda qabul qilishga ulgurmay vafot etgan merosxo'rdan merosni qabul qilib olish huquqining qonun bo'yicha uning merosxo'rlariga (agar barcha mol-mulk vasiyat qilingan bo'lsa – uning vasiyat bo'yicha merosxo'rlariga) o'tishidir.

Shunday qilib, meros transmissiyasi jarayoni ham vasiyatnoma asosida, ham qonun bo'yicha vorislik orqali amalga oshirilishi mumkin.

Meros olishga chaqirilgan merosxo'r vafot etib, merosni qabul qilishga yoki undan voz kechishga ulgurmagan taqdirda, merosni qabul qilish huquqining boshqa shaxsga o'tishi (meros transmissiyasi) vujudga keladi. Bunday holatda merosga bo'lgan huquq vafot etgan shaxsning merosxo'rlariga o'tadi. Bu vaziyat, dastlab, meros ishlarida oddiy ko'rinishi mumkin. Biroq, bunday masala yuzaga kelganda, har qanday holatda ham malakali mutaxassisning maslahatini olish maqsadga muvofiqdir. Meros transmissiyasi amalga oshirilayotganda notariusga ariza taqdim etish lozim bo'ladi.

Fuqarolarning ba'zi huquqiy masalalarda adashishi tez-tez kuzatiladigan tendensiya bo'lib, bu meros huquqlarini noto'g'ri rasmiylashtirishga olib keladi. Bu esa ushbu toifadagi ishlar bo'yicha sud nizolarining sabablaridan biri hisoblanadi. Shu bilan birga, sudlar tomonidan O'zbekiston Respublikasi Fuqarolik Kodeksi normalarini qo'llash jarayonida ham ko'pincha xatoliklarga yo'l qo'yiladi. Xususan, meros mol-mulkning tarkibini aniqlashda qiyinchiliklar yuzaga keladi, chunki yangi qonunchilik meros tariqasida o'tadigan obyektlar doirasini sezilarli darajada kengaytirgan. Merosga chaqiriladigan merosxo'rlar doirasini, shuningdek, ularga merosda tegishli bo'lgan ulushlar miqdorini aniqlashda ham muammolar mavjud.

Taqdim etish huquqi bo'yicha merosni qabul qilishning quyidagi shartlari ajratib ko'rsatiladi:

1. Merosxo'rning meros ochilishidan oldin meros qoldiruvchi bilan bir vaqtda vafot etishi.
2. Merosxo'rning meros ochilishidan oldin vafot etishi.
3. Meros qoldiruvchi tomonidan rasmiylashtirilib ulgurilmagan vasiyatnoma.

Ushbu shartlarni batafsil ko'rib chiqamiz. Taqdim etish huquqi bo'yicha vorislik – bu qonun doirasida ma'lum huquqiy vorislarni vorislikka chaqirishning o'ziga xos maxsus mexanizmini nazarda tutuvchi vorislikning alohida turi. O'zbekiston Respublikasi Fuqarolik kodeksi merosxo'rning ulushini olishni, agar uning vafoti meros qoldiruvchi

bilan bir vaqtda yoki undan oldin sodir bo'lgan bo'lsa, belgilab beradi. Taqdim etish huquqi faqat qonun bo'yicha vafot etgan asosiy vorislar foydasiga amal qiladi. Agar ular tirik bo'lganida, albatta, ularning qonuniy huquqiy vorislariga nisbatan navbat tamoyiliga rioya qilgan holda, darhol vorislikka chaqirilgan bo'lar edi. Meros qoldirishning dastlabki uch navbati vakillarining avlodlari (ya'ni: nabiralalar, jivanlar, amakivachchalar va opa-singillar) to'liq hajmda vakillik qilish imkoniyatidan foydalanishlari va mol-mulkni ularning vafot etgan ajdodlari chaqirilgan tartibda meros qilib olishlari mumkin. Bundan tashqari, ularga beriladigan meros ulushi marhum ajdod o'zi umid qilishi mumkin bo'lgan hajmga teng bo'ladi. Agar bitta meros ulushiga bir vaqtning o'zida bir nechta merosxo'r da'vo qilsa, u barcha merosxo'rlar o'rtasida teng taqsimlanadi.

Vafot etgan asosiy huquqiy voris aynan shu vaziyatda merosxo'rlikka chaqiriladigan va vakillik huquqini nazarda tutadigan navbatga mansub bo'lishi shart. Chunki ko'rib chiqilayotgan holatda navbat tamoyili amal qiladi. Agar birinchi navbatdagi vorislar mavjud bo'lsa, ikkinchi navbatdagi vorisimiz o'zi hisoblayotgan meros ulushiga da'vogar bo'la olmaydi.

Asosiy huquqiy voris meros qoldiruvchining vafotidan oldin yoki u bilan bir vaqtda, lekin har qanday holatda ham meros ochilishidan avval vafot etishi lozim. Agar merosxo'r meros ochilganidan so'ng vafot etsa, bu holda merosiy transmissiya kuchga kiradi. Vafot etgan asosiy huquqiy voris vasiyatnoma bo'yicha merosdan mahrum etilmagan yoki unga noloyiq deb topilmagan bo'lishi kerak. Ushbu holatlar mavjud bo'lganda taqdim etish huquqi o'z kuchini yo'qotadi. Bunday qoidalar asosiy huquqiy vorisning avlodlariga ham taalluqlidir. Agar mol-mulk allaqachon vasiyatnomada ko'rsatilgan bo'lsa, uni faqat mazkur yuridik hujjatda familiyasi qayd etilgan shaxslargina oladi.

Vasiyat qilinmagan meros massasining bir qismi yoki barcha qismi qonun bo'yicha meros qilib olinishi mumkin. Bunday mol-mulk mavjud bo'lmagan taqdirda, taqdim etish huquqi o'z kuchini yo'qotadi. Taqdim etish huquqi asosida meros oluvchi barcha shaxslar, ushbu holatda, o'zlari vakillik qilayotgan asosiy merosxo'rning emas, balki aynan dastlabki meros qoldiruvchining huquqiy vorislari hisoblanadi. Bu yerda asosiy vorisning huquqiy vorisligi tartibi emas, balki vorislikka alohida da'vat etish holati mavjud.

Taqdim etish huquqi bo'yicha kirish shartlarini ko'rib chiqib, ularni meros transmissiyasi shartlari bilan qisqacha taqqoslaymiz:

– taqdim etish huquqida vafot etgan merosxo'rning avlodlarida meros huquqlari merosning o'zi ochilishidan oldin paydo bo'ladi, chunki u meros qoldiruvchidan oldin vafot etadi. Meros transmissiyasi esa meros ochilgandan keyin va faqat merosga chaqirilgan, lekin uni qabul qilishga ulgurmagan huquqiy vorislarga nisbatan yuz beradi;

– taqdim etish huquqini tan olish uchun asos qonun bo'yicha vafot etgan shaxsning merosxo'rlariga beriladi. Transmissiya esa nafaqat qonuniy vorislarga, balki vafot etgan shaxs o'z mol-mulkidan biror narsani vasiyat qilgan shaxslarga ham taalluqli bo'ladi. Shu sababli, mol-mulkning vasiyat qilingan qismi transmissiya bo'yicha vafot etgan shaxsning merosxo'rlariga o'tishi mumkin;

– taqdim etish huquqi bo'yicha merosga chaqiriladigan shaxslar doirasi faqat qonun bo'yicha merosxo'rlikning dastlabki uch navbati vakillariga kiradigan va qonunda aniq ko'rsatilgan avlodlarnigina o'z ichiga oladigan merosxo'rning o'zi vafot etgan holdagina qo'llaniladi. Transmissiyaga kelsak, bu meros huquqida ishtirokchilar doirasi qat'iy belgilanmagan. Ya'ni, u chaqirilgan va vafot etgan vorisning navbatidan qat'i nazar, shuningdek uning huquqiy vorisining meros olish asosidan qat'i nazar qo'llaniladi;

– meros ulushlarining miqdoriga kelsak, ham taqdim etish huquqi bo'yicha, ham transmissiya orqali merosxo'rlar bu ulushlarni teng ravishda taqsimlaydilar. Biroq, agar vafot etgan huquqiy voris vasiyatnoma qoldirgan bo'lsa, unga tegishli meros ulushidagi qismlar uning merosxo'rlari o'rtasida vasiyatnoma asosida meros massasini taqsimlash paytida bo'linadi. Bu holda ulushlar teng taqsimlanmasligi mumkin;

– muddatlarga kelsak, taqdim etish huquqi bo'yicha meros olish meros ochilgan paytdan boshlab 6 oy o'tgach, meros huquqlarini rasmiylashtirilmagan bo'lsa, o'z kuchini yo'qotadi. Meros transmissiyasida maxsus muddatlar mavjud bo'lib, ular meros ochilgan paytdan boshlanadi va vafot etgan huquqiy vorisning merosxo'rlarida transmissiya huquqi yuzaga kelgunga qadar davom etadi. Agar asosiy merosxo'rdan keyin qolgan merosni qabul qilish muddati uch oydan kam bo'lsa, u xuddi shu muddatgacha uzaytirilishi mumkin.

Muhimi shundaki, faqat qonun bo'yicha merosxo'r bilan qarindoshlik aloqasida bo'lgan shaxslargina taqdim etish huquqi asosida meros olishi mumkin. Vasiyatnoma bo'yicha merosxo'rlarning avlodlari taqdim etish huquqi asosida meros olmaydilar. Bundan tashqari, meros transmissiyasi holatida meros qoldiruvchining merosdan voz kechishi quyidagicha amalga oshiriladi: qonun yoki vasiyatnoma bo'yicha merosxo'r merosni qabul qilish uchun belgilangan muddat davomida notarial tartibda rasmiylashtirilgan ariza ko'rinishidagi tegishli hujjatni taqdim etgan holda merosdan voz kechishi lozim. Marhumning moddiy boyliklarini qabul qilish muddati o'tgandan so'ng merosdan voz kechish mumkin emas. Merosda majburiy ulush olish huquqiga ega bo'lgan shaxslar o'zlariga tegishli merosdan voz kechish huquqiga ega. Bunday holatda meros vasiyatnoma shartlariga muvofiq o'tadi. Shunday qilib, merosdan voz kechish so'zsiz xususiyatga ega bo'lib, keyinchalik uni o'zgartirish yoki qaytarib olish mumkin emas.

Merosxo'r notariusga merosni qabul qilishni rad etish to'g'risidagi ariza bilan murojaat qilganidan so'ng, u kelgusida merosga da'vo qilish huquqidan mahrum bo'ladi. Shuningdek, agar merosxo'r notariusga merosni qabul qilish yoki merosga bo'lgan huquq to'g'risidagi guvohnoma berilishi haqida ariza topshirgan bo'lsa, merosdan voz kechishga yo'l qo'yilmaydi.

Shu sababli taqdim etish huquqi bo'yicha meros olishning meros transmissiyasidan asosiy farqlari quyidagilardir:

– taqdim etish huquqi bo'yicha o'tuvchi mol-mulk meros massasiga kiradi, meros transmissiyasida esa o'tuvchi mol-mulk bunga kirmaydi;

– taqdim etish huquqi bo'yicha meros olish huquqiga ega bo'lgan shaxslarning muayyan doirasi mavjud, meros transmissiyasida esa shaxslar doirasi cheklanmagan xususiyatga ega;

– taqdim etish huquqi bo'yicha meros faqat qonun asosida, meros transmissiyasida esa ham qonun, ham vasiyatnoma asosida amalga oshiriladi.

Yuqorida aytilganlardan kelib chiqib, xulosa qiladigan bo'lsak, taqdim etish huquqi bo'yicha merosxo'rlik va meros transmissiyasi bir-biridan jiddiy farq qiladi. Meros ishini ochishda to'g'ri tartibni tanlash uchun bu farqlarni bilish va ularni huquqiy savodxonlik bilan qo'llash zarur.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. Иоффе О.С. Советское гражданское право: курс лекций. – Ленинград: ЛГУ, 1965. Ч. 3. 410 с.

2. Дронников В.К. Наследственное право Украинской ССР / научн. ред. Г.К. Матвеев. – Киев, 1974. 159 с.
3. Синайский В.И. Русское гражданское право. – Москва: Статут, 2002. 638 с.
4. Гражданское право: учебник / под ред. О.Н. Садикова. – Москва: Контракт, Инфра-М, 2006. 608 с.
5. O'zbekiston Respublikasining Fuqarolik kodeksi. <https://lex.uz/docs/180552>